

Wójcik, Zbigniew J.

Tablica poświęcona Janowi Samsonowiczowi w Krzemionkach Opatowskich

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 24/r1, 214-215

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rosyjskich i radzieckich badań polarnych, otwarto w Muzeum Ziemi wystawę poświęconą Dobrowolskiemu. Wykorzystano na niej głównie zdeponowane w Muzeum Ziemi archiwum wybitnego polarnika polskiego, jednego z uczestników pierwszego zimowania na Antarktydzie podczas wyprawy belgijskiej w latach 1897—1899.

A. B. Dobrowolski w społeczeństwie polskim jest znany głównie jako autor cennych studiów pedagogicznych oraz meteorolog. Jego działalność polarnicza, aczkolwiek nie zapomniana, pozostawała w cieniu dorobku humanistycznego. Z tych względów autorka scenariusza wystawy — dr Jadwiga Garbowska — przedstawiła biografię Dobrowolskiego eksponując przede wszystkim jego bezpośredni udział w badaniach polarnych oraz główne dzieło geofizyczne — monumentalną *Historię naturalną lodu*. Informacje te wkomponowano w obszernie tło danych o biografii uczonego (w tym o współpracy Dobrowolskiego z uczonymi rosyjskimi i radzieckimi) oraz o zainteresowaniu na świecie głównym dziełem przyrodniczym polskiego geofizyka. Do szczególnie cennych eksponatów należał oryginalny *Dziennik podróży na Antarktydę*, stanowiący zbiór zapisków Dobrowolskiego z wyprawy na „Belgice”. Ogromną wartość miały także listy Borysa Weinberga (tłumacza *Historii naturalnej lodu na język rosyjski*), Rudolfa Samojłowicza (wybitnego radzieckiego polarnika), medale okolicznościowe (m. in. jeden z nich czci pamięć Adriana de Gerlache — komendanta wyprawy belgijskiej na Antraktydę). W uzupełnieniu przedstawiono także spis publikacji Dobrowolskiego i spis polariów przechowywanych w spuściźnie A. B. Dobrowolskiego w Muzeum Ziemi.

Dodać należy, że zespół aktywnych pracowników Działu Historii Nauk Geologicznych i Archiwum Muzeum Ziemi (dr J. Garbowska, J. Górski, J. Marosz) osiągnął znaczne umiejętności wystawiennicze w wydobywaniu przy pomocy materiałów archiwalnych najbardziej istotnych cech wybitnych twórców nauki polskiej. Z braku odpowiedniej reklamy wysiłek tego zespołu nie ma dostatecznego odzwierciedlenia społecznego.

Wystawy historyczne organizowane w Muzeum Ziemi w mniejszym lub większym stopniu wykorzystują przebogate archiwalia, znajdujące się w zbiorach prywatnych. Są to materiały niekiedy o ogromnej wartości poznawczej. Ich rozproszenie utrudnia zwykle dotarcie do różnego rodzaju źródeł nawet wytrawnym specjalistom. Z tych względów wystawy te mają duże znaczenie poznawcze i inspirujące. Należy wszakże podjąć starania nad gromadzeniem dokumentów do dziejów nauki na większą skalę niż czynią to dotychczas instytucje wyspecjalizowane (Archiwum PAN, biblioteki naukowe, archiwa państwowe). Wydaje się także, że powinno się upowszechniać w druku centralny katalog informacji o przechowywanych w zbiorach państwowych i prywatnych materiałach do dziejów nauki. Katalog taki ma Archiwum PAN. Informacje o zbiorach specjalistycznych gromadzone są w Muzeum Ziemi, choć trudności lokalowe i kadrowe powodują, że nie będzie miał on w najbliższej przyszłości większego znaczenia jako zbiór informacji o źródłach do dziejów nauk przyrodniczych.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

TABLICA POŚWIĘCONA JANOWI SAMSONOWICZOWI W KRZEMIONKACH OPATOWSKICH

Dzięki staraniom Dyrekcji Muzeum Regionalnego w Ostrowcu Świętokrzyskim i Zarządu Towarzystwa Miłośników Ostrowca odsłonięto w dniu 22 IX 1978 r. w Krzemionkach Opatowskich — tablicę ku czci wybitnego geologa, prof. Uniwersytetu Warszawskiego — Jana Samsonowicza (1888—1959).

Jan Samsonowicz urodził się w Ostrowcu Świętokrzyskim. Związany był jednak z regionem świętokrzyskim przede wszystkim jako z terenem badań geologicznych, które rozpoczął ucząc się w szkole średniej w Kielcach. W 1922 r. podczas badań skał wapiennych w okolicy Krzemionek Opatowskich natknął się na miejsca podziemnej eksploatacji krzemienia w okresie neolitu. Odkrycie to, mające charakter sensacji naukowej, przyczyniło się do podjęcia bardziej szczegółowych badań prowadzonych głównie przez Stefana Krukowskiego. Badania te ustaliły, że w Krzemionkach Opatowskich znajdował się około 4 tys. lat temu wielki ośrodek górnictwa podziemnego krzemieni pasiastych.

W okresie międzywojennym obszar występowania pokopalnianych zrobów w Krzemionkach Opatowskich został objęty ochroną w rezerwacie archeologicznym. Po ostatniej wojnie kilka podziemnych wyrobisk udostępniono do zwiedzania. Obecnie Muzeum w Ostrowcu — opiekun obiektu — zmierza do bardziej szczegółowego rozpoznania najstarszych na ziemiach polskich zabytków techniki górniczej.

Tablica odsłonięta w Krzemionkach Opatowskich przyczyni się do szerszego spopularyzowania dorobku wybitnego geologa, który podczas swej pracy zwracał uwagę nie tylko na elementy przyrody regionu, ale również na zabytki techniki.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

SYMPOZJUM PT. ŚWIĘTOKRZYSKI OKRĘG PRZEMYSŁOWY W ROZWOJU
POLSKIEGO GÓRNICZWA I HUTNICZWA ŻELAZA

Zarząd Towarzystwa Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego zorganizował w dniach 20—21 V 1978 r. sympozjum poświęcone dziejom górnictwa i hutnictwa żelaza tzw. Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Współorganizatorami sympozjum była Huta im. Marcelego Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim, Kieleckie Towarzystwo Naukowe oraz Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Kielcach. Obrady odbywały się w Mąchowicach-Ameliówce. Ponadto zwiedzono obiekty górnicze i hutnicze w Ostrowcu Świętokrzyskim (Nowy Zakład), Krzemionkach Opatowskich (neolityczne kopalnie krzemienia) i Nietulisku (XIX-wieczna walcownia).

Podczas sesji ogłoszono następujące referaty: doc. Z. Rubinowski — *Złoże rud żelaza w regionie świętokrzyskim*; doc. K. Bielenin — *Starożytne górnictwo i hutnictwo w Górach Świętokrzyskich w świetle najnowszych badań*; doc. Z. Gulden i mgr L. Stępkowski — *Żelazo świętokrzyskie na rynkach polskich i litewsko-białoruskich w XVI—XVIII w.*; doc. Z. J. Wójcik — *Świętokrzyskie górnictwo i hutnictwo żelaza od połowy XVIII do połowy XIX w.*; dr S. Marcinkowski — *Źródła do dziejów górnictwa i hutnictwa żelaza w Staropolskim Okręgu Przemysłowym z I połowy XIX w. w archiwach województwa kieleckiego*; dr M. Markowski — *Górnictwo i hutnictwo żelaza w Staropolskim Okręgu Przemysłowym w okresie międzywojennym*; doc. J. Naumiuk — *Ruch klasowy metalowców w Okręgu Staropolskim w okresie międzywojennym*; dr S. Meducki — *Górnictwo i hutnictwo żelaza w dystrykcie radomskim 1939—1945*; prof. W. Różański i mgr A. Rembalski — *Przemysł metalowy na Kielecczyźnie w Polsce Ludowej*. Ponadto prof. W. Kalinowski zgłosił komunikat pt. *Architektura przemysłowa Staropolskiego Okręgu Przemysłowego w XIX w.*, który nie został ogłoszony z powodu nieobecności referenta.

Dziejów rozwoju myśli przyrodniczej i technicznej dotyczyły prawie wszystkie ogłoszone referaty. Pogląd na rozwój badań geologicznych, zmierzających do